

УДК 371:1

МЕДІАОСВІТА: ПРОБЛЕМИ ТА ДОСЯГНЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Муліка К. М.

Обґрунтовується важливість медіаосвіти та необхідність її інтеграції у формальну систему освіти України. Повідомляється про основні досягнення та перешкоди на шляху запровадження медіаосвітніх практик навчальними закладами Полтавської області – учасниками дослідно-експериментальної діяльності з медіаосвіти.

Ключові слова: медіаосвіта, дослідно-експериментальна діяльність з медіаосвіти.

Муліка Е. Н. Медиаобразование: проблемы и достижения учебных заведений Полтавской области Обосновывается важность медиаобразования и необходимость его внедрения в формальную систему образования Украины. Сообщается об основных достижениях, преградах на пути внедрения медиаобразовательных практик учебными заведениями – участниками опытно-экспериментальной деятельности по медиаобразованию.

Ключевые слова: медиаобразование, опытно-экспериментальная деятельность по медиаобразованию.

Mulika K. M. Media Education in Secondary Schools of Poltava Region: Problems and Achievements This paper describes the importance of media education and its integration into the formal system of education in Ukraine; reports on the achievements and obstacles to the introduction of media education into practices of pilot secondary schools of Poltava region.

Keywords: media education, research and experimental activities in media education.

Актуальність медіаосвіти в сучасній школі

В інформаційну добу значна частина національного багатства (капіталу) сучасних країн створюється у сфері інформаційних технологій. Здатність до грамотної роботи з інформацією (навченість сприймати, аналізувати інформацію, мати уявлення про механізми та наслідки впливу медіа, досвід створення медіапродукції як усвідомлення того, що медіа не відображають дійсність, а презентують її) є необхідною компетенцією сучасної особистості. Саме тому, починаючи з 60-х років ХХ ст., у Великій Британії, Канаді, Німеччині, США, Франції розпочався активний розвиток медіаосвіти в навчально-виховному процесі. А першу програму з медіаосвіти розробив канадець М. Мак Люен у 1959 р.

«На думку фахівців ЮНЕСКО, медіаосвіта – частина основних прав кожного громадянина будь-якої країни світу на свободу самовираження і права на інформацію та інструмент підтримки демократії» [1, с. 6]. «В документах ЮНЕСКО вказано, що медіаосвіта – це навчання теорії і практичних умінь для опанування сучасними мас-медіа, які розглядають як частину специфічної, автономної галузі знань у педагогічній теорії та практиці; її слід відрізнити від

використання медіа як допоміжних засобів у викладанні інших галузей знань, таких, як, наприклад, математика, фізика чи географія» [5, с. 10].

Нормативно-правове врегулювання експериментально-дослідної діяльності з медіаосвіти у Полтавській області

Системне впровадження у навчальних закладах Полтавської області медіаосвіти розпочалося у 2011 році як наслідок включення низки навчальних закладів до Всеукраїнської експериментально-дослідної діяльності з медіаосвіти (наказ Міністерства освіти і науки України від 27.07.2011 № 886 «Про проведення всеукраїнського експерименту з запровадження медіаосвіти в навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів України», наказ Головного управління освіти і науки Полтавської обласної державної адміністрації від 14.10.2011 № 400 «Про проведення всеукраїнського експерименту з запровадження медіаосвіти в навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів України»).

Наукове керівництво експериментально-дослідною роботою здійснює Інститут соціальної та політичної психології Національної академії педагогічних наук України в особі Любові Антонівни Найдюнової, заступника директора з

Муліка Катерина Миколаївна, завідувач центру практичної психології і соціальної роботи ПОПШО

наукової роботи, завідувача лабораторії психології масової комунікації та медіаосвіти, доктора психологічних наук. Науковим координатором дослідно-експериментальної роботи в Полтавській області призначено Катерину Миколаївну Муліку, завідувачку центру практичної психології і соціальної роботи Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського [3].

Карта експериментально-дослідної роботи з медіаосвіти в навчальних закладах Полтавщини

До Всеукраїнської експериментально-дослідної діяльності долучилися 8 областей України: Дніпропетровська, Запорізька, Київська, Полтавська, Луганська, Львівська, Миколаївська, Черкаська, м. Київ та Автономна Республіка Крим.

Учасниками експерименту від Полтавщини стали 9 навчальних закладів: Комсомольська ЗОШ I-III ступенів № 1 з поглибленим вивченням економіки та права, Комсомольська ЗОШ I-III ст. № 2 з поглибленим вивченням математики, Кременчуцький колегіум № 25, Кременчуцька ЗОШ I-III ст. № 16, Кременчуцький ліцей № 11, Великобагачанська ЗОШ I-III ст., Тарасівська ЗОШ I-III ст. Гребінківського району, Полтавська загальноосвітня школа № 28, Полтавський міський багатoproфільний ліцей № 1 ім. І. П. Котляревського.

Актуальність проблеми формування медіаграмотності та медіаосвіченості в учасників навчально-виховного процесу спонукала ще 8 навчальних закладів долучитися у 2013 році до експериментальної діяльності на регіональному рівні: Остап'євську загальноосвітню школу I-III ст., Машівську спеціалізовану школу I-III ст., Карлівську загальноосвітню школу I-III ст.

№ 3, Червонозаводську загальноосвітню школу I-III ст. № 1, Решетилівську гімназію імені І. Л. Олійника, Малокобелячківську загальноосвітню школу I-III ст., Соколовобалківську загальноосвітню школу I-III ст., Новосанжарський навчально-виховний комплекс.

Програма експериментальної діяльності та статус експериментальних закладів на регіональному рівні затверджені наказом Департаменту освіти і науки Полтавської ОДА від 22.03.2013 № 110 «Науково-методичні засади впровадження вітчизняної моделі медіаосвіти в навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів Полтавської області на 2013–2016 роки».

Сутність медіаосвіти та проблеми її запровадження

Досі серед педагогічної спільноти поширене хибне уявлення про сутність медіаосвіти як здатності до користування тех-

нічними засобами. Учителі досить часто скептично ставляться до доцільності та власних можливостей упровадження медіаосвіти, оскільки діти, начебто, краще орієнтуються у медіапросторі. Насправді, діти потребують супроводу та орієнтування у перевантаженому інформаційному середовищі (допомоги у виявленні маніпулятивних впливів; пошуку відповідей на питання про те, як і де шукати, переробляти інформацію, як визначити її до-стовірність, структурувати медіатекст, щоб він був зрозумілим, грамотно презентувати себе за допомогою медіа тощо). На вирішення саме таких завдань і спрямовані засоби медіаосвіти.

На думку Іванова С. І., к. т. н., доцента, керівника експертної діяльності з медіаосвіти у Запорізькій області, формування критичного мислення недостатньо, коли йдеться про медіаосвіченість, оскільки через «пожовтіння» мас-медіа та зниження загального рівня медійної продукції можна в окремих випадках, аналізуючи інформацію з медіа, усвідомити, що все навколо брехня. Науковці радять, окрім розвитку критичного мислення, розвивати в учасників навчально-виховних процесів мислення процесами (які процеси відбуваються навколо особистості та яку участь у них вона бере).

Науково-методичне забезпечення експериментально-дослідної діяльності з медіаосвіти у Полтавській області

На перших етапах експериментальної діяльності постала проблема неготовності педагогічних працівників до впровадження медіаосвіти. Потужне науково-методичне забезпечення експериментальної діяльності з медіаосвіти, спрямоване, зокрема, й на реалізацію названої проблеми, здійснює міжнародний благодійний фонд Академія української преси (АУП) (президент – Валерій Феліксівич Іванов, професор, доктор філологічних наук) завдяки підтримці Агентства США із міжнародного розвитку (USAID), MyMedia / DANIA. Окрім друкованих видань для педагогів з проблем медіаосвіти та інформаційної грамотності, АУП організовує навчальні, науково-методичні семінари та конференції, інші акції, які є потужним ресурсом для навчання, обміну досвідом учасників експериментально-дослідної роботи.

Так, у рамках щорічних Літніх шкіл із медіаосвіти, які організовує АУП, підготовлено 5 медіапедагогів із Полтавської області (К. М. Муліка, зав. центру практичної психології і соціальної роботи ПОППО; Н. М. Масляник, практичний психолог Комсомольської ЗОШ I-III ст. № 2 з поглибленим вивченням математики; О. В. Онищенко, вчитель зарубіжної літератури Кременчуцького колегіуму № 25; І. С. Земелько, заступник директора Полтавської ЗОШ I-III ст. № 28; В. П. Лисечко, практичний психолог

Червонозаводської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 1 Лохвицької районної ради).

Одним із важливих напрямів розвитку медіаосвіти є оновлення концепцій шкільних газет. Шкільні медіа, зокрема шкільні газети, можуть і мають стати засобом упровадження діалогу в освіті (обговорення на шпальтах газети шкільних проблем, у тому числі гострих, презентація позицій педагогів, адміністрації, батьків та учнів з окремих питань життя школи тощо).

Учасниками науково-практичних семінарів «Як створити сучасну шкільну газету» (м. Харків, 22-23.11.2012, та м. Зелена Буча, 10-15.08.2014) стали учні Гуміров Віктор і Менчинський Олександр (Полтавська ЗОШ I-III ст. № 28), Касьяненко Олексій (Кременчуцький ліцей № 11), практичні психологи О. В. Роман (Комсомольська ЗОШ I-III ст. № 1 з поглибленим вивченням економіки та права), Т. В. Баранник (Великобагачанська ЗОШ I-III ст.), заступник директора Полтавської ЗОШ I-III ст. № 28 І. С. Земелько.

За результатами участі полтавських делегацій у названих вище заходах К. М. Мулікоу, В. Гуміровим та О. Менчинським проведено низку майстер-класів, присвячених новій концепції шкільної газети, яка полягає в розробленні в навчальному закладі проекту зі створення сучасної шкільної газети. У майстер-класах взяли участь 34 педагоги та 31 підліток Полтавської області. У рамках цих заходів учасники працювали над формуванням структури газети, визначенням її рубрик, жанрів газетної журналістики, правильним розміщенням інформації на газетних шпальтах, грамотним формулюванням заголовків матеріалів. Загалом було створено 11 макетів шкільних газет. У рамках майстер-класів підлітки та дорослі розглядали питання, як створити затребувану, цікаву сучасну шкільну газету.

Із метою активізації процесу оновлення шкільних медіа, демократизації шкільного середовища Центром практичної психології і соціальної роботи ПОППО заплановано проведення у 2015 році обласного конкурсу «Краща шкільна газета».

Досягнення навчальних закладів Полтавської області в упровадженні медіаосвіти

У п'яти експериментальних закладах області всеукраїнського рівня з медіаосвіти на основі вітчизняної моделі розроблено психолого-педагогічну концепцію розвитку шкільної системи медіаосвіти.

Із метою підготовки педагогічних колективів до реалізації дослідно-експериментальної роботи на базі шкіл області проводяться семінари-практикуми для вчителів, створені творчі групи, опрацьовується фахова література з

проблеми. Центром практичної психології і соціальної роботи ПОППО організовано та проведено: тренінг «Вступ до медіаосвітньої спеціалізації педагога: готовність до викладання курсу «Медіакультура» для старшокласників» (12-13 травня 2011 р.); Всеукраїнський семінар-практикум із проблеми «Практична медіаосвіта» (17-19 лютого 2012 року) за підтримки Міжнародного фонду «Відродження», у якому взяли участь представники Полтавської, Луганської областей та м. Києва; семінар «Створення інноваційного медіапростору в навчальних закладах Полтавської області» (8 лютого 2013 р.), майстер-класи зі створення короткометражних мультиплікаційних фільмів «Створення інноваційного медіапростору в навчальних закладах Полтавської області» спільно з комп'ютерною Академією «Шаг» (29 січня та 5 лютого 2014 року).

Із метою координації зусиль науковців і педагогів щодо поширення медіаосвітніх практик Центром практичної психології і соціальної роботи ПОППО створено базу даних навчальних закладів (зокрема вищих), установ і організацій, які займаються проблемами медіаосвіти. У рамках науково-практичного семінару «Нові психолого-педагогічні особливості розвитку вітчизняної моделі медіаосвіти» (27 травня 2014 року) за участю науковців Полтавського НПУ імені В. Г. Короленка, Інституту соціальної і політичної психології НАПН України, представників експериментальних закладів, комп'ютерної академії «Шаг», бібліотек налагоджено зв'язки між закладами, які розвивають медіаосвітні практики.

У всіх навчальних закладах, які долучилися до експериментальної діяльності на регіональному та всеукраїнському рівнях, впроваджується програма для 10 класу «Медіакультура» з використанням робочих зошитів «Практикум медіакультура». За цією програмою навчаються 11 класів шкіл Полтавської області (423 учні).

У Комсомольській ЗОШ I-III ст. № 2 з поглибленим вивченням математики, Полтавському міському багатопрофільному ліцею № 1 ім. І. П. Котляревського системно впроваджуються шкільні кіноклуби. До відкриття «XI Мандрівного міжнародного фестивалю документального кіно про права людини Docudays UA» (16 жовтня 2014 р.) долучилися 28 працівників психологічної служби системи освіти Полтавської області, зокрема представники навчальних закладів, які беруть участь у Всеукраїнській експериментальній діяльності з медіаосвіти. Налагоджена співпраця з Полтавською філією Суспільної Служби України. Координатор фестивалю у м. Полтаві Тетяна Олександрівна Білоброва запропонувала методіку проведення занять у шкільних кіноклубах і презентувала для перегляду низку доку-

ментальних фільмів з подальшим обговоренням.

У навчальних закладах м. Комсомольська, які беруть участь у експерименті, Тарасівській ЗОШ I-III ст. Гребінківської районної ради налагоджена постійна співпраця з місцевими медіа, шкільні події транслюються широкому колу громадськості через медіа.

Створені медіатеки відкритих уроків із елементами медіаосвіти у Кременчуцькій ЗОШ I-III ст. № 16. На шкільному сайті Тарасівської ЗОШ I-III ст. Гребінківської районної ради розміщено близько 50 Web- сторінок із медіаосвіти, більшість із яких створені і завантажені самими учнями. У Полтавській загальноосвітній школі № 28 значна увага приділяється написанню дитячих наукових робіт із медіаосвіти.

Щороку всі навчальні заклади, що впроваджують експеримент із медіаосвіти, беруть участь у Всеукраїнському конкурсі «Діти та медіа». Переможців змагання підготували в Тарасівській ЗОШ I-III ст. Гребінківської районної ради, Комсомольській ЗОШ I-III ст. № 2 з поглибленим вивченням математики, Кременчуцькому колегіумі № 25.

На курсах підвищення кваліфікації Полтавському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського поширюються кращі практики впровадження медіаосвіти в експериментальних навчальних закладах.

Центром практичної психології і соціальної роботи ПОІППО налагоджено співпрацю з Полтавською обласною бібліотекою для юнацтва ім. О. Гончара, яка відкрила першу серед бібліотек міста студію медіакультури та грамотності для молоді Полтавщини «Відкритий простір». Керівник студії – головний бібліотекар відділу соціокультурної роботи Валентина Гринько. Експериментальною аудиторією є 20 старшокласників Полтавської школи-інтернату № 1. Мета цього проекту – навчити учасників студії орієнтуватися у сучасному медіапросторі, розуміти основні принципи функціонування різних видів ЗМІ, аналізувати, розшифровувати та використовувати закодовану у медіаповідомленнях інформацію, знати правила культури спілкування в інформаційному суспільстві та методи захисту від можливих негативних впливів у процесі масової комунікації.

Висновки за результатами експериментальної діяльності з медіаосвіти у Полтавській області

1. За результатами досліджень, проведених у експериментальних навчальних

зкладах станом на грудень 2014 року, можемо підсумувати: педагоги, батьки та учні усвідомлюють необхідність упровадження медіаосвіти в загальноосвітніх навчальних закладах і підтримують використання програми «Медіакультура» в навчальному процесі.

2. Учасники експерименту наголошують на необхідності впровадження програм із медіаосвіти, починаючи з початкових класів. Наразі існують окремі програми, затверджені Міністерством освіти і науки України, для початкових, 8 (9) та 10 класів, які розробили різні автори, не враховуючи наступності у знаннях, уміннях, навичках учнів.

3. Системне впровадження медіаосвіти в навчальні заклади потребує відкриття факультативів, уведення окремих годин із медіаосвіти у навчально-виховний процес, що супроводжується суттєвими труднощами.

4. Педагоги потребують системної підготовки до викладання медіаосвіти, ознайомлення з новими методиками з названої дисципліни.

5. Однією із перешкод на шляху запровадження медіаосвіти є неготовність педагогічних працівників до реалізації інновацій.

6. Найвища результативність упровадження медіаосвіти спостерігається в навчальних закладах, де увесь педагогічний колектив включений у процес упровадження медіаосвіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Іванов В. Ф. *Медіаосвіта та медіаграмотність* / ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; за науковою редакцією В. В. Різун. – Київ : Центр Вільної Преси, 2013. – 352 с.
2. Найдюнова Л. А. *Медіакультура особистості: соціально-психологічний підхід : навчальний посібник* / О. Т. Баршполець, Л. А. Найдюнова. – К. : Міленіум, 2010. – 440 с.
3. Про проведення всеукраїнського експерименту з упровадження медіаосвіти в навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів України : наказ Міністерства освіти і науки України від 27.07.2011 № 886.
4. Про проведення дослідно-експериментальної роботи «Науково-методичні засади впровадження вітчизняної моделі медіаосвіти в навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів Полтавської області на 2013–2016 роки» : наказ Департаменту освіти і науки Полтавської обласної державної адміністрації від 22.03.2013 № 110.
5. Шейбе С. *Медіаграмотність : підручник для вчителя* / Сінді Шейбе, Фейз Рогоу / перекл. з англ. С. Дьола; за загал. ред. В. Ф. Іванова, О. В. Волошенюк. – К. : Центр вільної преси, Академія української преси, 2014. – 319 с.

Цитувати : Муліка К. М. Медіаосвіта у фокусі: перешкоди та досягнення навчальних закладів Полтавської області / К. М. Муліка // Постметодика. – 2014. – № 4. – С. 59–62.

© К. М. Муліка, 2014. Стаття надійшла в редакцію 26.03.2014 ■